

O'ZBEKISTON NAQQOSHLIK SAN'ATINING MAKTABLARINING XUSUSIYATLARI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i05.035>

Sattorova Sarvinozxon
Zokirova Shahloxon
Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur matnda O'zbekiston naqqoshlik san'atining o'ziga xos rivojlanish yo'llari va uning asosiy mintaqaviy maktablari tahlil qilingan. Unda Toshkent, Farg'ona (Qo'qon), Buxoro, Xiva va Samarqand naqqoshlik maktablarining uslubiy farqlari, ranglar gammasi hamda kompozitsion xususiyatlari yoritib berilgan. Shuningdek, naqqoshlikning asosiy turlari bo'lgan islmiy va girih naqshlari haqida qisqacha ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Naqqoshlik, islmiy, girih, kundal, turunj, zarhal, kompozitsiya, madaxil, guldasta, hoshiya, zanjira, nishon, munaqqash

FEATURES OF SCHOOLS OF PAINTING IN UZBEKISTAN

Sattorova Sarvinozkhon
Zokirova Shahlokhon
Kokand State University

Abstract: This text analyzes the unique development paths of Uzbekistan's art of ornamentation (naqqoshlik) and its primary regional schools. It highlights the stylistic differences, color palettes, and compositional characteristics of the Tashkent, Fergana (Kokand), Bukhara, Khiva, and Samarkand schools of ornamentation. Additionally, brief information is provided on the main types of patterns: islmi (floral) and girih (geometric).

Keywords: Naqqoshlik (ornamentation art), islmi, girih, kundal, turunj, zarhal (gilding), composition, madakhil, guldasta, hoshiya (border), zanjira, nishon, munaqqash

O'zbekistonda naqqoshlik san'ati qadimiy "ustoz-shogird" an'analari va zamonaviy akademik ta'lim tizimi uyg'unligida o'qitiladi. Bu jarayon bir necha bosqichdan iborat bo'lib, nafaqat texnik mahorat, balki falsafiy va badiiy bilim berishni ham ko'zda tutadi.

O'zbekiston naqqoshlik san'ati asrlar davomida shakllangan boy an'analarga ega bo'lib, har bir hududning o'ziga xos uslubi, ranglar gammasi va kompozitsion yechimlari mavjud. Bugungi kunda ushbu san'at asosan beshta yirik maktabga bo'linadi:

Toshkent naqqoshlik maktabi

Toshkent maktabi o'zining reallikka yaqinligi va o'simliksimon ("islimiy") naqshlarning murakkabligi bilan ajralib turadi.

a) Xususiyati: Gullar, barglar va g'unchalar tabiatdagiga juda o'xshash tarzda tasvirlanadi.

b) Ranglar: Odatda yorqin va turli-tuman ranglardan foydalaniladi.

c) Mashhur namoyandalar: Olimjon Qosimjonov, Yoqubjon Raufov.

Farg'ona (Qo'qon) naqqoshlik maktabi

Farg'ona vodiysi, ayniqsa Qo'qon naqqoshligi nozikligi va nafisligi bilan mashhur.

a) Xususiyati: Naqshlar mayda, zargona aniqlikda chiziladi. Kompozitsiyada ko'pincha markaziy "turunj" (doira yoki ko'p burchakli shakl) atrofida mayda gullar joylashadi.

b) Ranglar: Yashil, moviy va havorang tonlar ko'proq ustunlik qiladi.

c) Mashhur namoyandalar: Saidahmad Mahmudov.

Buxoro naqqoshlik maktabi

Buxoro maktabi o'zining hashamati va og'ir-vazminligi bilan ajralib turadi. Bu maktabda me'moriy yodgorliklarni bezash an'analari juda kuchli.

a) Xususiyati: Naqshlar yirikroq, geometrik ("girihi") va o'simliksimon ("islimiy") naqshlar uyg'unlashib ketadi. Ko'p qatlamli (relyefli) naqshlar ko'p uchraydi.

b) Ranglar: Tilla (zarhal) rang, to'q qizil va moviy ranglar uyg'unligi klassik hisoblanadi.

Xiva naqqoshlik maktabi

Xiva naqqoshligi boshqa maktablardan tubdan farq qiladi. Bu yerda naqqoshlik ko'pincha yog'och o'ymakorligi bilan hamohang rivojlangan.

a) Xususiyati: "Islimiy" naqshlarning o'ta zichligi va "medalyon" uslubidagi markaziy shakllarning yo'qligi. Naqshlar butun yuzani bir xil maromda qoplab oladi.

b) Ranglar: Moviy, oq va feruza ranglar asosiy hisoblanadi (bu asosan koshinlar va sirlangan naqshlarda ko'rinadi).

c) Mashhur namoyandalar: Abdulla Boltayev.

Samarqand naqqoshlik maktabi

Samarqand maktabi monumentalligi va qadimiy "kundali" uslubining saqlanib qolganligi bilan xarakterlanadi.

a) Xususiyati: "Kundal" uslubi - bu naqshni bo'rtma (relyef) shaklida tilla suvi yuritib ishlashdir. Bu uslub interyerga juda boy va hashamatli ko'rinish beradi.

b) Ranglar: Tilla va lojuvard (to'q ko'k) ranglar uyg'unligi bu maktabning tashrif qog'ozidir.

O'zbek naqqoshligida barcha maktablar uchun umumiy bo'lgan ikki asosiy yo'nalish mavjud:

1. Islimiy naqsh: O'simliklar olami (gullar, novdalar, barglar) tasviri.

2. Girih naqsh: Murakkab geometrik shakllar va chiziqlar kesishmasi.

Ushbu maktablar bugungi kunda ham o'z an'alarini saqlab kelmoqda va zamonaviy binolarni bezashda, xalq amaliy san'ati buyumlarida keng qo'llanilmoqda.

Shuningdek, naqqoshlikni o'qitishda me'morchilik bilan bog'liqlikka katta e'tibor beriladi, chunki naqqosh faqat qog'ozda emas, balki ganch, yog'och va binolarning ichki qismida ishlashga tayyorlanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sattorova, Sarvinozxon. "QOQON NAQQOSHLIK MAKTABINING USLUBIY OZIGA XOSLIGI." "YURT FAXRI" 1.1 (2025).

2. Sarvinozkhan, O. O. "Characteristics OF Painting Schools in Teaching Painting Science in Higher Education Institutions, Difference From Each Other, Significance in Our National Culture." Galaxy International Interdisciplinary Research J Ortikboy, S. S. "Using the Case-stady Method in Fine ARTS Education." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 12.11: 257-261.ournal 11.11: 440-447.

3. Sarvinozkhan, Sattorova. "A Study OF Applied Art: A Study OF Its Types AND Applications." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 12.5: 500-502.

4. S.Bulatov «O'zbek Xalq amaliy bezak san'ati» Toshkent-2004y.

5. X. Rafiqova "Ferganski rospis" Toshkent-2006.y.

6. O'zbekiston san'ati. Sharq nashriyoti. Toshkent - 2001-yil.